

פתרון בחינת הבגרות באזרחות
שאלון מספר : 034103,024101,141
מוגש על-ידי נעמי בלנק ושמואל הירש
מורים ברשת "יואל גבע"

פרק ראשון

שאלה מספר 1

זהו : סוג העבריינות- עבריינות אידיאולוגית.

הסבר : עבריינות אידיאולוגית שונה מעבריינות פלילית, בכך שאינה מתקיימת לתועלת אישית אלא מטעמי אידיאולוגיים, מטעמי דת, או מטעמים פוליטיים והשקפת עולם פוליטית. עבריינות אידיאולוגית יכולה להתבצע ע"י הפרט, ע"י הקבוצה ואף ע"י אנשי ציבור.

אדם התומך באידיאולוגיה מסוימת גם אם היא קיצונית אינו עבריין. הוא הופך לעבריין ברגע שלהשקפותיו נילוה מעשה לא חוקי. העבריין האידיאולוגי מצרף עבירה על החוק למחשבה.

ביסוס : פעילים בתנועה חברתית ריססו כתובות מחאה על חנויות במרכז קניות יוקרתי במרכז הארץ כמחאה על המחירים הגבוהים שגובות החנויות לפרטי לבוש, אותם יכולים לרכוש רק בעלי אמצעים. זאת בזמן שבמדינה יש יותר ממליון וחצי עניים שאינם מסוגלים לממן צרכי חיים בסיסים. מחאה זאת נובעת מהשקפת עולם על פיה אין להרחיב את הפערים החברתיים בחברה אלא לצמצמם על בסיס השקפת עולם התומכת בשוויון ובצדק כלכלי- חברתי.

זהו : קניין חומרי.

הסבר : זכותו של אדם לשמור ולהחזיק קניין חומרי ורוחני.

קניין חומרי הוא רכוש כמו : בית, רכוש וכסף מהם יכול הפרט ליהנות ללא התערבות או פגיעה חיצונית.

קניין רוחני מתייחס להמצאה או יצירה בתחומי המחקר והאומנות לסוגיה. חל איסור על שכפול יצירות אומנותיות, תוכנות מחשב, תקליטורים ללא קבלת רשות מהיוצרים. שכפול והעתקה הם כמו גניבה.
ביסוס: חלונות הראווה של כמה מהחנויות הושחתו על ידי ריסוס כתובות המחאה בעלי החנויות נאלצו לתקן את הנזק מכספם ובכך נגרם נזק לקניינם הפרטי.

שאלה מספר 2

זהו- מרכיב הזהות: זהות אזרחית.

הסבר: הגדרת הזהות של כל אדם ואדם היא הגדרה סובייקטיבית. כל אדם בוחר להגדיר את זהותו על פי בחירתו. הגדרת הזהות משקפת את השונות בין בני האדם וכוללת מרכיבים שחלקם שיוכיים כמו: מוצא ומין וחלקם מרכיבים נרכשים כמו: דת ואזרחות.

הגדרות הזהות השונות כוללות מס' מרכיבים: זהות אזרחית, זהות לאומית, זהות אתנית וזהות דתית. מרכיבים אלה משקפים את היחס של כל אזרח לאופייה הרצוי של מדינת ישראל.

זהות האזרחית - מדגישה את זהותו של אדם כאזרח מדינת ישראל ואת זיקתו למדינת ישראל.

ביסוס: תומכי ההצעה הראשונה הדגישו את מרכיב הישראליות- האזרחית הישראלית ובקשו להחליף את המרכיב הלאומי- אתני המופיע במילים "נפש יהודי הומיה" בביטוי "נפש ישראלי הומיה" המדגישה יסוד אזרחי ולא לאומי.

זהו: המדיניות העדפה מתקנת.

הסבר: כדי לממש את עקרון השוויון יש לסייע לקבוצות חלשות ומקופחות שנפגעו במעמדן ובשמן הטוב. ההעדפה המתקנת תצמצם פערים חברתיים ותאפשר קידום והשוואתם של המקופחים לקבוצות אחרות בחברה, תוך ביטול הדעות הקדומות כלפיהן. התמיכה נועדה למנוע המשכה של אפליה למען מימוש עקרון השוויון. העדפה מתקנת ניתן למצוא במקרים שונים: שריון מקומות לנשים ברשימות המפלגתיות המתמודדות לכנסת, קביעת קריטריונים שונים בתנאי הקבלה לפקולטה למשפטים לסטודנטים משכבת מצוקה, עיירות פיתוח או ערבים, מתן סיוע והטבות כלכליות לאזורי פיתוח וישובי ספר. ההעדפה המתקנת היא אפליה חיובית המביאה לשוויון בהזדמנויות לחלשים תוך כדי צמצום פערים.

ביסוס : מציעי ההצעה טענו כי במשך שנות קיומה של המדינה לא הוקצו לבתי הספר הערביים משאבים מתאימים כפי שהוקצו לשאר בתי הספר הם דורשים לצמצם את הפער בהוספת שעות לימוד מעבר לתוכנית המקובלת.

שאלה מספר 3

זהו : הזכות לכבוד- הזכות לפרטיות

הסבר : כל אדם זכאי לחיות את חייו ללא התערבות, חדירה וחשיפה של חייו הפרטיים. פגיעה בפרטיות גורמת לאדם לחוש כי הוא מאבד שליטה על חייו וכבודו. "חוק הגנת הפרטיות" הגדיר מהי פגיעה בפרטיות כך לדוגמא : ביצוע בדיקות שונות בגופו של אדם ללא רצונו, חדירה לביתו או למשרדו של אדם ללא ידיעתו, פרסום מידע על חייו הפרטיים של אדם ללא רשות, פרסום שמו או תמונתו של אדם וחשיפתם לציבור גורמים אי נחת ואף בושה, איסוף מידע על חייו הפרטיים של אדם באמצעי סתר שונים ללא ידיעתו, שימוש במידע זה במאגרי המידע השונים, פרסומו וחשיפתו עלולים לפגוע בכבודו של אדם .

ביסוס : המועצה מפרסמת בעמוד הראשון של עיתון מקומי את שמות החייבים לה ואת סכום החוב שלהם על דעת עצמה ובכך פוגעת המועצה בזכותם לפרטיות שכן החייבים נחשפים בפני הציבור כולו, ללא הסכמם ובנוסף נחשף סכום חובם לרשויות. בחדירה זאת לפרטיותם נפגע כבודם.

טענת התושבים היא כי אין להתנות זכויות בחובות. בחברה דמוקרטית לכל אזרח זכויות וחובות המוגדרות בחוק. אדם העובר על החוק ולא ממלא את חובותיו ייענש בהתאם, על פי הקבוע בחוק. זכויותיו האחרות שאינן קשורות לעבירה הנידונה תשמרנה.

פרק שני

שאלה מספר 4

המאפיין הגישה של המדינה מדינת ישראל מדינת העם היהודי הוא : מדינה שהיא מדינתם של בני העם היהודי ושואפת לקשר הדדי ומתמיד בינה לבין יהדות התפוצות ובעיקר לעלייה יהודית רחבה ארצה.

מאפיין זה בא לידי ביטוי בחוק השבות שנקבע בשנותיה הראשונות של המדינה, בהתאם לנאמר בהכרזת העצמאות ועל פיו כל יהודי, בן של יהודי נכד של יהודי ובני זוגם רשאים לעלות ארצה ולקבל בה אזרחות בהתאם לזכויות העולה שעל פי חוק השבות ובהתאם לחוק האזרחות.

הערבים רואים בחוק זה חוק מפלה לרעה המהווה פגיעה בזכותם לשוויון בפני החוק לדעתם החוק מפלה בין יהודי לבין מי שאינו יהודי, זאת היא אפלייה פסולה הפוגעת בזכויותיהם כאזרחים שווי זכויות במדינה דמוקרטית.

שאלה מספר 5

זכויות שהמדינה מעניקה לאזרחיה בתחומי הבריאות הרווחה והחינוך. זכויות אלה אינן חלק מזכויות האדם אלא פרי החלטה של המדינה. המדינה יכולה לשנותן או לבטלן על פי תפיסתה החברתית- כלכלית. מדינה בעלת גישה סוציאל דמוקרטית תרחיבן ומדינה בעלת תפיסה ליברלית תצמצמן.

ניתן לציין מספר זכויות חברתיות :

הזכות לרמת חיים נאותה- הזכות לחיות ברמת חיים סבירה ואנושית המאפשרת לפרט מידה רבה של חופשיות ועצמאות.

הזכות לדיור- **המדינה מכירה בזכותו של הפרט** לדיור הולם ומעניקה הקלות והטבות כלכליות המסייעות במציאת מקום מגורים הולם. הטבות אלה ניתנות בצורת סיוע ממשלתי למחוסרי דיור, מענקים, הלוואות בתנאים נוחים ומשכנתאות.

זכויות האדם הן זכויות טבעיות אוניברסליות הניתנות לאדם באשר הוא אדם ואינן תלויות בשלטון תחתיו הוא חי. אך השלטון מחויב לכבד זכויות אלה ואין הוא יכול ליטול אותן מידי האדם בשום תנאי.

שאלה מספר 6

להלן שלושה מאפיינים :

א. התמודדות חופשית בין שני מועמדים או שתי מפלגות לפחות.

ב. בחירות חשאיות כדי לכל אזרח להצביע על פי מצפונו מבלי שיופעל עליו כל לחץ.

ג. בחירות מחזוריות המתקיימות אחת לתקופה הקבועה בחוק.

שאלה מספר 7

חשוב להעניק חסינות לחברי הכנסת יוכל למלא את תפקידו ללא כל חשש לפגיעה מצד השלטון, או מצד יריבים פוליטיים. חבר הכנסת יוכל לבקר את השלטון ולהמשיך לייצג את זכויות בוחריו ובמקרים מסויימים גם את זכויות המיעוט וכל זאת ללא חשש מצד השלטון וגופים הכפופים לו. יש לציין כי לשלטון עוצמה ואמצעיים רבים העלולים לפגוע בחברי הכנסת המעוניינים לבקרו ובתפקודם השוטף.

הטיעון של המתנגדים הוא כי יש בחסינות הנתנית לחברי הכנסת פגיעה בשלטון החוק ובשוויון בפני החוק. החסינות מעניקה לחבר הכנסת מעמד מועדף על פני אזרח מן השורה.

פרק שלישי

שאלה מספר 8

בישראל מתקיים ויכוח על הרכב השופטים בבית המשפט העליון. העמדות המרכזיות בוויכוח הן בין הטוענים כי הרכב בית המשפט צריך לייצג את הפלורליזם בחברה הישראלית, לבין אלה הטוענים כי שיקולי הבחירה צריכים להיות מקצועיים בלבד. ההרכב אמנם צריך להיות מגוון לטענתם, אך יחד עם זאת אין לבחור אנשים המשתיכים לסקטור מסוים. בקטע שלפנינו תומך השופט בישום שיקולים מקצועיים בלבד ובצמצום השיקולים הפוליטיים והסקטוריאליים. הנימוקים לביסוס עמדתו:

- א. הכנסת היא גוף נבחר ופלורליסטי המשקף את המגוון החברתי בישראל ותפקידו של בית המשפט אינו לשקף את אותו מגוון.
- ב. לבית המשפט יש למנות את המתאימים לשפוט - שופטים מומחים ומקצועיים בתחומם כדי להגביר את אימון הציבור בבית המשפט. האדם הנשפט בפני בית המשפט זכאי להליך הוגן משופט עצמאי ובלתי תלוי, משופט מקצועי. כשם שחולה רוצה לקבל טיפול מרופא מומחה כך גם העומד בפני כס המשפט שואף להליך הוגן המתקיים ע"ש שופט מקצועי ולא

שופט סקטוריאלי הפועל על פי מרות החוק בלבד ולא מייצג אינטרסים
סקטוריאליים ייחודיים.

שאלה מספר 9

העיקרון הדמוקרטי : עיקרון הגבלת השלטון.

הסבר : השלטון מרכז בידיו עצמה רבה וסמכויות רחבות. השלטון עלול לנצל את כוחו לרעה ולפגוע בזכויות האדם והאזרח ואף לפגוע בדמוקרטיה ולכן יש להגבילו. במדינה דמוקרטית נקבעו מספר אמצעים פורמליים להגבלת השלטון וביניהם הפרדת רשויות ובחירות.

ביסוס : עקרון הגבלת השלטון נועד להגביל את כוחו ועוצמתו של השלטון במספר אמצעים וביניהם הפרדת רשויות בין רשות שופטת, מחוקקת ומבצעת. הרשות השופטת במסגרת תפקידיה מגבילה את שתי הרשויות האחרות ולכן חשוב שתהייה עצמאית- ובלתי תלויה הפועלת על פי שיקולים מקצועיים ולא סקטוריאליים או פוליטיים. רק כך ניתן יהיה לקיים הליך משפטי הוגן, לשמור על זכויות האדם והאזרח ולהגביל את השלטון. רשות שופטת שאינה עצמאית, הפועלת על פי שיקולים פוליטיים ותלותית עלולה לפגוע בהליך המשפטי הוגן ובעקרון הגבלת השלטון.

שאלה 10

עקרון ההסכמיות : האפשרות לחיים ביחד- בשיתוף תלויה בהסכמה רחבה

(קונצנזוס) על כללי משחק משותפים שהחברה קובעת.

הסכמה כללית ו רחבה בין הפרטים לבין עצמם ובין הפרטים לבין רשויות השלטון במדינה ביחס לעקרונות וערכים משותפים. ההסכמיות נובעת מרעיון "האמנה החברתית": גם ההסכמיות וגם האמנה החברתית מחייבים ויתור ופשרה.

ההסכמה באה לידי ביטוי ברמות ובתחומים הבאים :

- א. הסכמה על **מסגרת המדינה** - על גבולותיה.
- ב. הסכמה על **צורת המשטר**- תמיכה במדינה כמדינה דמוקרטית.
- ג. **קבלת השלטון שנבחר** בהכרעת רוב בתהליך של בחירות דמוקרטיות כשלטון לגיטימי.

ככל ההסכמה רחבה יותר כך היציבות גוברת ולהיפך.

עקרון ההסכמיות בא לידי ביטוי בדבריו של חבר הכנסת הדורש ראיון פומבי למערכת המשפט. לדעתו ראיון זה יסייע בחיזוק האימון של הציבור במערכת המשפט בעיקר מצד קבוצות שונות בחברה הישראלית המביעות חוסר אימון גובר כלפי רשויות השלטון ובהן בית המשפט העליון. הפומביות עשויה לחזק את הקשר ואת מערכת האימון בין הציבור על קבוצותיו השונות לבין רשויות השלטון.

שאלה 11

זיהוי: הזכות אשר בשמה סירב השוטר לציית לתקנה החדשה היא הזכות לכבוד.
הסבר: הזכות לכבוד מבטאת את ההכרה באנושיותם של בני האדם וכוללת קבוצה של זכויות נוספות: הזכות לפרטיות, הזכות לשם טוב והזכות שלא להיות נתון ליחס משפיל ומעליב. הזכות לפרטיות היא חלק מכבוד האדם ומתייחסת לתחושת הכבוד העצמי והדימוי העצמי של האדם.

ביסוס: השוטר התנגד לתקנה בטענה כי שערו האדום מבטא את תחושותיו האישיות ומחזק את דימויו העצמי. ללא שיער אדום מראהו, לטענתו, יפגע ובכך יפגע ביטחונו העצמי והוא יחוש מושפל. ניתן לקבל גם את חירות חופש הבחירה

שאלה 12

סובלנות משמעותה: אימוץ צורת התנהגות המכבדת כל אדם באשר הוא אדם, סובלת את השקפת עולמו גם כאשר היא מעוררת מחלוקת, כעס ואי נוחות. סובלנות נובעת מההכרה בכבודו של אדם ובחירותו להיות שונה מאחרים במראהו, מינו, דתו ואמונתו.

חובה על השלטון לכבד כל אדם באשר הוא אדם גם אם הוא חריג בדעותיו. סובלנות מאפשרת קיומו של פלורליזם חברתי, קיומן של קבוצות שונות על רקע עדתי, דתי, פוליטי ולאומי וביניהן גם קבוצות מיעוט. לקבוצת מיעוט מאפיינים ייחודיים המבדילים אותה מהרוב ומכאן כדי לקיים חברה סובלנית, פלורליסטית יש צורך בהכרה הדדית המאפשרת הכרה במאפייניו הייחודיים של המיעוט ובדרך חייו. הכרה בזכותו של המיעוט לחופש דת, לחינוך ייחודי על פי מורשתו ושפתו. מימוש זכויות המיעוט בחברה דמוקרטית מתאפשר רק עם קיומה של סובלנות.

שאלה 13

שיטת הבחירות היחסית מאפשרת ייצוג לקבוצות שונות זו מזו. במהלך הבחירות קבוצות אלו מקבלות ייצוג, חופש ביטוי, ויכולות לייצג אינטרסים שאיפות של ציבורים שונים. השיטה בנויה כך שמפלגה מקבלת ייצוג יחסי בפרלמנט בהתאם לתמיכה לה היא זוכה בבחירות. בפרלמנט מיוצגות קבוצות שונות למרות הניגודים ביניהן קבוצות אלו משתפות פעולה בתהליכי החקיקה והבקרה בכנסת ובתהליכי קבלת ההחלטות בממשלה. לאחר הבחירות מורכבת קואליציה שבה יש שילוב בין מפלגות שונות המייצגות קבוצות ומגזרים מנוגדים בחברה. לדוגמא מפלגות המייצגות ציבור דתי, משתפות פעולה עם מפלגות המייצגות ציבור חילוני ומנסות להגיע למכנה משותף, למדיניות משותפת המפחיתה את המתח ואת השסעים בחברה. בחברה שבה יש שיתוף פעולה והשסע הוא צולב המתחים מופחתים ויש יותר סובלנות בחברה בה השסעים חופפים קיים קושי בשיתוף פעולה.

שאלה 14

ההתחייבות מופיעה בחלק השלישי של ההכרזה ובה הובטח שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחי ישראל ללא הבדל דת וגזע ומין. ההכרזה קוראת לערביי ישראל לקחת חלק בבניין הארץ ובמוסדותיה, הזמניים והקבועים.